Conreus d'oliveres abancalats mitjançant murs de pedra seca a la zona de les Garrigues. Jordi Bas

Bloc 5

Objectius de qualitat paisatgística, criteris i accions

El Conveni europeu del paisatge insta les diverses societats europees a definir uns objectius de qualitat paisatgística. Com a punt de trobada entre les aspiracions de la ciutadania, l'opinió dels experts i les polítiques públiques en relació amb el paisatge, els objectius de qualitat paisatgística plasmen, de manera fidedigna i després d'un intens procés de consulta i participació pública, la meta final que una societat es marca a si mateixa en termes de millora dels seus paisatges. El Conveni mateix els defineix com la plasmació, per part de les administracions públiques, de les aspiracions de la col·lectivitat pel que fa a les característiques paisatgístiques de l'entorn. Els objectius de qualitat paisatgística responen a la pregunta, tan senzilla i complexa alhora, de "Quin paisatge volem?"

Més enllà de la incidència que tinguin en els instruments propis de la planificació territorial, urbanística o sectorial, els objectius de qualitat paisatgística també tenen la funció de promoure la consciència ciutadana en relació amb el paisatge. Els objectius de qualitat paisatgística han d'actuar de guia i de marc de referència no només per a l'Administració, en qualsevol dels seus nivells, sinó també per al conjunt de la ciutadania, tant en l'àmbit del que habitualment s'entén per societat civil com en el pròpiament individual. Els objectius de qualitat paisatgística tenen, per tant, un rang estratègic i faciliten l'avenç cap a una nova cultura de la gestió i l'ordenació del territori que exigeix grans dosis de sensibilitat paisatgística per part de tots els agents que hi intervenen i de la societat en general.

Els catàlegs de paisatge de Catalunya que elabora l'Observatori del Paisatge són els principals instruments que preveu la Llei del paisatge per a la definició d'objectius de qualitat paisatgística a Catalunya. En els catàlegs de paisatge de Catalunya, els objectius de qualitat paisatgística sorgeixen dels atributs, valors i reptes identificats en els paisatges d'aquest àmbit territorial, després de recollir l'opinió dels ciutadans i dels principals agents socials i econòmics presents a cada territori. Aquests objectius es formulen també per a cadascun dels altres sis àmbits territorials de Catalunya i per a cada unitat de paisatge identificada en els mateixos catàlegs.

Deu objectius de qualitat paisatgística per a Catalunya

De la llarga i variada llista d'objectius de qualitat paisatgística definits a mesura que s'han anat elaborant els catàlegs de paisatge, tant per a les set regions com per a cada unitat de paisatge, n'emergeixen deu que fan referència a aspectes que són comuns a la major part de Catalunya. Aquests són els objectius de qualitat paisatgística per a Catalunya:

- Uns paisatges **ben conservats, gestionats i ordenats**, independentment de la seva tipologia (urbans, periurbans, rurals o naturals) i del seu caràcter.
- Uns paisatges **vius i dinàmics** –els existents i els de nova creació a través de la intervenció–, capaços d'integrar les inevitables transformacions territorials sense perdre la seva idiosincràsia.
- Uns paisatges **heterogenis**, que reflecteixin la rica diversitat paisatgística de Catalunya i que s'allunyin de l'homogeneïtzació.
- Uns paisatges **endreçats i harmònics**, que evitin el desordre i la fragmentació.
- Uns paisatges **singulars**, que s'allunyin de la banalització.
- Uns paisatges que mantinguin i potenciïn els seus **referents i valors**, tangibles i intangibles (ecològics, històrics, estètics, socials, productius, simbòlics i identitaris).
- Uns paisatges sempre **respectuosos** amb el llegat del passat.
- Uns paisatges que transmetin **tranquil·litat**, lliures d'elements dissonants, de sorolls discordants i de contaminació lumínica i olfactiva.
- Uns paisatges que puguin ser **gaudits** sense posar-ne en perill el patrimoni i la idiosincràsia.
- Uns paisatges que **atenguin la diversitat social** i contribueixin al benestar individual i social de la població.

Vint-i-un objectius de qualitat paisatgística per a les Terres de Lleida

Per a les Terres de Lleida s'han formulat vint-i-un objectius de qualitat paisatgística (vegeu la taula 9), coherents amb els deu objectius generals definits per a Catalunya. El procés d'elaboració dels vint-i-un objectius de qualitat paisatgística de les Terres de Lleida ha tingut en compte els resultats obtinguts en el procés de participació endegat en l'elaboració d'aquest Catàleg. Recullen, per tant, les aportacions realitzades pels més de trenta agents entrevistats com a representants d'entitats socioeconòmiques i culturals relacionades, de forma directa o indirecta, amb la intervenció en el paisatge. També es fan ressò de les opinions expressades per la ciutadania en la consulta que l'Observatori del Paisatge va dur a terme a través de la seva pàgina web durant els mesos de maig i juny de l'any 2006 (ambdós processos es descriuen al bloc 5). D'aquesta manera es pretén assolir un dels reptes plantejats en el procés d'elaboració dels objectius de qualitat paisatgística: complementar la percepció col·lectiva del paisatge –de la societat actual i de la de temps passats– amb consideracions ètiques i tècniques basades en l'interès general.

Els atributs i les qualitats de cadascun dels paisatges caracteritzats i avaluats a través del treball de camp i de l'anàlisi paisatgística esdevenen bàsics a l'hora de plantejar els reptes paisatgístics i els objectius per a l'ordenació territorial de les Terres de Lleida i, en el marc d'un desenvolupament sostenible, cal que siguin considerats en els procés de disseny del conjunt de polítiques públiques.

L'estructura, les funcions i els valors del paisatge es poden identificar a diferents escales d'anàlisi, en funció del detall amb el qual es treballi, però cada nivell escalar s'articula amb els nivells superiors i inferiors, de manera que el conjunt forma part d'una mateixa composició. Els objectius de qualitat paisatgística per a l'àmbit territorial de les Terres de Lleida s'adrecen preferentment als mosaics i elements del paisatge identificats a una escala mitjana (1:50.000),

d'acord amb l'escala utilitzada en els plans territorials parcials (PTP) i en els plans directors territorials (PDT).

Tal com s'estableix a la Llei del paisatge, **les recomanacions i les propostes dels objectius de qualitat paisatgística, que per elles mateixes no tenen caràcter normatiu, seran precisades i incorporades a les directrius del paisatge previstes en el planejament territorial** (art. 12, Llei 8/2005). En el cas de les Terres de Lleida, en haver estat aprovat el Pla territorial parcial corresponent a aquest àmbit, per acord del Govern de la Generalitat de Catalunya de 24 de juliol de 2007, el Departament de Política Territorial i Obres Públiques ha d'establir el procediment per elaborar les directrius del paisatge i incorporar-les al planejament territorial vigent.

Taula 9. Objectius de qualitat paisatgística per a les Terres de Lleida

1. Un paisatge urbà rehabilitat i valorat en la seva part històrica, arquitectònicament rellevant, i endreçat i dissenyat per a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans.
2. Uns nuclis poblacionals amb un creixement urbanístic ordenat, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no comprometi el futur del caràcter agrícola dels espais circumdants als nuclis urbans.
3. Uns paisatges naturals de qualitat que compaginin l'activitat agropecuària, l'activitat extractiva de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.
4. Un sòl no urbanitzable endreçat amb construccions rurals (magatzems agrícoles, granges, coberts d'eines, casetes de bombament, etc.) fetes amb volumetries, materials i revestiments adaptats a l'entorn.
5. Unes vies de comunicació integrades paisatgísticament i que no malmetin la connectivitat paisatgística i social del territori.
6. Uns accessos als nuclis urbans paisatgísticament ordenats que facilitin la transició entre els espais oberts i els paisatges urbans i que reforcin el caràcter i la identitat de les poblacions.
7. Un sistema aeroportuari dissenyat amb criteris d'integració i aportació de nous elements d'interès en el paisatge.
8. Uns polígons industrials i àrees terciàries (comercials i d'oci) ubicats en zones visuals no preferents o notòries i dissenyats tenint en compte la integració en l'entorn de les façanes que confronten amb el sòl no urbanitzable.
9. Unes centrals eòliques planificades amb visió de conjunt i a escala regional, amb participació dels actors del territori i disposades en el paisatge en relació amb els seus elements configuradors.
10. Uns nuclis encimbellats on s'identifiqui amb claredat el perfil paisatgístic de l'espai construït i els seus punts d'interès (campanars, esglésies, castells, casals, etc.) en relació amb el paisatge obert i el sòl no urbanitzable.
11. Un paisatge de nuclis alineats en valls ordenats urbanísticament i amb visió de conjunt conforme a l'assumpció d'aquest patró d'assentament.
12. Uns tossals ben conservats i erigits en punts d'atracció visual.
13. Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris de les Terres de Lleida i que no incorporin elements estranys o aliens.
14. Una xarxa de miradors que emfasitzin les panoràmiques més rellevants i que permetin descobrir la diversitat i matisos dels diferents paisatges de les Terres de Lleida.
15. Un paisatge de zones estèpiques conservat i gestionat.
16. Un paisatge de secà, de conreu d'olivera i ametller, productiu, i vinculat al manteniment dels elements de pedra seca de suport a l'agricultura.
17. Unes infraestructures hidràuliques tradicionals i unes banquetes arbrades a tota la plana regada, gestionades i revalorades per fer-ne un ús social.
18. Uns paisatges fluvials del riu Segre i de la Noguera Pallaresa i la Ribagorçana conservats conforme a la seva dinàmica i accessibles per a activitats d'oci.
19. Uns parcs solars localitzats en l'entorn a partir de criteris d'eficiència, preexistència de línies d'evacuació i preexistència d'edificacions i minimització del nombre d'observadors potencials en àrees fràgils.
20. Un paisatge de les construccions defensives que vinculi història, territori i població de les Terres de Lleida.
21. Una horta de Lleida productiva i concebuda com a àrea tampó de vocació agrícola entre la ciutat i els espais oberts perifèrics.

Criteris i accions per a l'àmbit de les Terres de Lleida

La *Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge*, en el seu article 11, apartat f), estableix que els catàlegs de paisatge incorporaran *una proposta de mesures i accions necessàries per assolir els objectius de qualitat paisatgística*. Les mesures, tal com s'han concebut en el Catàleg, equivalen a criteris generals que contribueixen a l'assoliment dels objectius de qualitat paisatgística. Les accions corresponen a actuacions, projectes o iniciatives impulsades per les administracions que, seguint els criteris prèviament establerts, també ajudin a l'assoliment dels objectius de qualitat paisatgística definits. En cap dels dos casos es tracta d'una llista exhaustiva de criteris i accions, atès que l'assoliment de l'objectiu de qualitat paisatgística depèn en molts casos de dinàmiques que s'escapen de l'àmbit d'actuació del Catàleg de paisatge.

Així, dels vint-i-un objectius de qualitat paisatgística definits per a l'àmbit territorial de les Terres de Lleida es deriven un conjunt de criteris i mesures dirigit a les polítiques territorials i sectorials. Aquesta proposta de mesures i accions ha de servir, entre altres propòsits, per a definir les directrius de paisatge referides anteriorment i poder incorporar-les en el planejament territorial. D'aquesta manera, la Llei estableix que el Pla territorial parcial de Ponent (Terres de Lleida) haurà de determinar els supòsits en els quals les directrius són d'aplicació directa, els supòsits en els quals són d'incorporació obligatòria quan es produeixi la modificació o la revisió del planejament urbanístic i els supòsits en els quals les actuacions requereixen un informe preceptiu de l'òrgan competent en matèria de paisatge. Els plans territorials parcials i els plans directors territorials també poden determinar quan les directrius del paisatge són recomanacions per al planejament urbanístic, per a les cartes del paisatge i per a altres plans o programes derivats de les polítiques sectorials que afectin el paisatge. En aquest darrer supòsit, els plans o els programes que s'aprovin han d'ésser congruents amb les recomanacions de les directrius del paisatge.

El present capítol, doncs, conté tant els vint-i-un objectius de qualitat paisatgística formulats per a l'àmbit territorial de les Terres de Lleida, com els criteris i accions que han de permetre concretar aquests objectius de qualitat paisatgística per a la seva posterior integració en el planejament territorial en forma de directrius de paisatge.

Objectiu 1

Un paisatge urbà rehabilitat i valorat en la seva part històrica, arquitectònicament rellevant, i endreçat i dissenyat per a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans

Riu Segre al seu pas per Balaguer. Jordi Bas

El territori de les Terres de Lleida està vertebrat per un sistema d'assentaments de mida petita i mitjana que, en la seva mesura, constitueixen un patrimoni urbanístic. Les Terres de Lleida han estat habitades des d'abans del paleolític i posteriorment per ibers, romans, àrabs, etc., fet que ha donat lloc a un divers patrimoni arquitectònic i urbà. En aquest sentit, cal destacar Cervera, nucli consolidat a final del segle XII, la vila de Guimerà, situada sota el castell homònim, Balaguer, amb l'església de Santa Maria, Àger, amb el conjunt monumental de Sant Pere (col·legiata i castell), Vallbona de les Monges, amb el monestir cistercenc de Santa Maria de Vallbona, i la ciutat de Lleida, amb la Seu Vella.

En aquest àmbit, Lleida és la ciutat que presenta una complexitat urbana més gran, tot i que també destaquen Mollerussa, envoltada per infraestructures viàries i ferroviàries, i Balaguer, amb una problemàtica urbana generada pel creixement limitat vers l'est (Hostalnou de Vallfogona). D'altra banda, la perifèria de les capitals comarcals respon a les característiques dels espais periurbans causades dels increments desordenats i la confluència d'usos rurals i urbans.

No obstant això, aquest àmbit ha experimentat transformacions com a conseqüència d'un consum de sòl elevat i la dispersió de les trames urbanes tradicionals. El paisatge urbà emergeix del mosaic de formes, línies, textures, colors i percepcions que el procés urbanitzador ha generat en les ciutats. El centre històric, els eixamples, els polígons residencials, les ciutats jardí, els barris d'autoconstrucció, els creixements suburbans, presenten morfologies i tipologies constructives característiques, que reflecteixen el període històric en què van ser executats i les problemàtiques urbanes a què van fer front.

Criteris

- Promoure accions per tal de recuperar el patrimoni urbà.
- Desenvolupar plans especials de rehabilitació dels nuclis urbans d'interès.
- Protegir el caràcter de determinades localitats per les seves característiques destacades: ja sigui per l'origen medieval (Montfalcó Murallat, Granyanella, etc.) o pel seu caràcter de poblament recent (Sucs, Gimenells, Almacelles, etc.).
- Protegir determinats espais agrícoles en actiu que toquen amb del territori urbà o periurbà com a elements que afegeixen qualitat paisatgística i ambiental, sobretot al límit de contextos urbans densos.
- Establir normes generals per a la senyalística dels municipis.
- Promoció d'estudis adreçats a l'adequació lumínica de l'enllumenat públic municipal i l'aprovació d'ordenances reguladores del cel nocturn a tots els municipis.

Accions

- Incorporar els trams urbans amb valor paisatgístic o perfils (*skyline*) en el catàleg de béns que formen part de la documentació dels POUM.
- Identificar i senyalitzar els itineraris d'interès paisatgístic urbà.
- Elaborar cartes de colors i memòries de qualitat dels materials de les façanes, paraments i cobertes en el marc del POUM que garanteixin la integració dels edificis en el seu entorn urbà i que preservin el caràcter constructiu de cada zona.
- Incorporar progressivament arbrat als carrers, passeigs i viari urbà en general adaptant a cada cas les espècies arbòries adequades a les amplades, orientació, amplada de la vorera i requeriments generals del carrer.

Objectiu 2

Uns nuclis poblacionals amb un creixement urbanístic ordenat, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no comprometi el futur del caràcter agrícola dels espais circumdants als nuclis urbans

Límits del nucli urbà de Mollerussa. Jordi Bas

L'àmbit de les Terres de Lleida es caracteritza per la presència de moltes poblacions de tipologia rural que, en conjunt, constitueixen un valuós patrimoni urbanístic. Prop d'un 98% són espais oberts i només un 1,62% té la qualificació de sòl urbà o urbanitzable, mentre que aquesta dada per al conjunt de Catalunya és d'un 5,5%. No obstant això, cal destacar la transformació recent que ha experimentat el paisatge de l'àmbit territorial com a conseqüència d'un consum de sòl quantitativament elevat i la dispersió i desarticulació de les trames urbanes històriques.

En aquest sentit, alguns nuclis de les Terres de Lleida, situats en indrets estratègics o de confluència o pas de vies de comunicació, són poblacions que presenten un creixement urbà dinàmic i absorbeixen gran part de la població del territori i indústries. A part de Lleida també presenten una complexitat urbana elevada, les ciutats de Balaguer, Tàrrega, Mollerussa i Cervera que se situen a les proximitats de les carreteres que vertebren les Terres de Lleida. En menor grau, ho fan poblacions com les Borges Blanques, Agramunt, Bellpuig, Guissona o Artesa de Segre que també actuen com a nuclis polaritzadors del territori. Aquest conjunt de poblacions experimenten creixements urbanístics molt superiors al desenvolupament dels nuclis rurals i que s'han de regular primant la compacitat per reduir l'ocupació de territori i evitar la fragmentació territorial i paisatgística, el manteniment de fronteres nítides en el paisatge i l'ordenació adequada de les perifèries.

D'altra banda, hi ha un canvi creixent en les relacions que s'estableixen entre els grans nuclis urbans i les petites poblacions del seu *hinterland*: les grans ciutats adquireixen una funció cada cop més laboral i comercial, i la funció residencial es desplaça cap a nuclis de població més petits o a urbanitzacions situades a la perifèria.

Criteris

- Promoure un poblament compacte a l'entorn dels nuclis urbans ja consolidats, a fi d'evitar la creació de nous assentaments urbans sense contigüitat a les trames existents i de prioritzar la urbanització que relligui les trames disperses de la perifèria i reompli els buits intersticials.
- Evitar la transformació dels perfils topogràfics i l'afectació de les panoràmiques i visuals des de la trama urbana vers els espais oberts.
- Respectar la continuïtat funcional dels canals, banquetes i sistemes de reg i, en la mesura que sigui possible, mantenir-los descoberts i amb un tractament paisatgístic adequat.
- Minimitzar l'impacte de les infraestructures viàries i ferroviàries de gran capacitat existents sobre els assentaments urbans per preservar la tranquil·litat i el benestar dels seus residents, al mateix temps que s'assegura la mobilitat.
- Implicar la població local en els programes de participació ciutadana en el marc dels POUM.
- Incorporar la regulació de la contaminació acústica i lluminosa en els nous creixements per garantir el gaudi del paisatge nocturn i acústic dels residents[1].
- Conservar els elements històrics i culturals de paisatge que identifica el catàleg: ermites, castells, masies, arbres, elements de pedra seca, etc. en les noves extensions urbanes.

Accions

- Elaborar, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, una normativa de criteris arquitectònics (volums, tipologies de construccions i materials, colors, etc.) per al paisatge urbà de les Terres de Lleida.

[1] En aquest sentit, es tindran en compte les disposicions de la Llei 6/2001, de 31 de maig, d'ordenació ambiental de l'enllumenament per a la protecció del medi nocturn, i la Llei 16/2002, de 28 de juny, de protecció contra la contaminació acústica.

Objectiu 3

Uns paisatges naturals de qualitat que compaginin l'activitat agropecuària, l'activitat extractiva de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi

Poble abandonat de Rúbies, a la serra del Montsec. Oriol Alamany

A les Terres de Lleida trobem diversos espais amb valor natural, alguns dels quals sota figures de protecció. Els espais protegits pel PEIN representen un 4% del territori mentre que la xarxa Natura 2000 incrementa aquest percentatge de l'àmbit fins al 19%. Amb tot, continuen sense cap figura de protecció àmplies zones de valor forestal i faunístic, com molts espais de secà situats a la plana central o entre la zona intermèdia entre la plana central i la perifèria, la conca mitjana i alta del riu Rialb, del riu Corb i altres ribes fluvials amb vegetació de ribera i zones humides de gran interès faunístic, que estan representades pel Parc de la Mitjana de Lleida, les àrees d'aiguabarreig entre els rius Noguera Ribagorçana i Segre i entre el Segre i el Cinca (tots tres continguts a la unitat paisatge fluvial del Segre).

Per altra banda, dins dels espais amb figures de protecció de les Terres de Lleida s'inclouen zones estèpiques úniques a Catalunya, com l'entorn del Clot d'Unilla (plana d'Almenar i Alguaire), boscos mediterranis, mosaics agroforestals i boscos prepirinencs amb relleus més accentuats i escarpats, principalment la serra del Montsec i els congostos espectaculars de les Nogueres, Mont-rebei i Terradets (unitat de paisatge del Montsec). Aquests paisatges han de mantenir una certa continuïtat i cal evitar-ne la fragmentació. Representen, a més d'un gran valor natural i paisatgístic, àrees de gaudi de la natura per a la població de les Terres de Lleida i un potencial turístic d'àrees que pateixen un procés de despoblament. En aquest sentit, els corredors o vies verdes poden desenvolupar un paper clau en la connectivitat biològica i social i en la descoberta del paisatge, atès que proporcionen espais per a l'oci de la població urbana.

Criteris

- Buscar fórmules urbanístiques que permetin relligar o donar algun tipus de continuïtat als espais verds urbans (parcs, places, passeigs, etc.) respecte dels espais oberts circumdants.
- Evitar l'ocupació mitjançant infraestructures o conversions en sòl urbanitzable dels connectors ecològics i paisatgístics de les Terres de Lleida, d'acord amb la cartografia temàtica d'aquest Catàleg.
- Vetllar pel manteniment de la vocació agrícola de les àrees que envolten els espais protegits, atesa la seva funció d'àrea tampó.
- Vetllar perquè els plans especials de protecció i millora del medi natural i del paisatge, o figures anàlogues d'ordenació d'espais protegits, accentuïn els continguts en matèria de paisatge.
- Facilitar i promoure les iniciatives voluntàries de conservació de la natura i el paisatge mitjançant, entre altres, les agrupacions de defensa vegetal (ADV) i forestal (ADF) i les entitats de custòdia del territori.
- Promoure la declaració d'espais d'interès natural a escala de planejament municipal o figures anàlogues amb participació dels municipis i la ciutadania.
- Incorporar el vector acústic en l'elaboració de mapes de capacitat acústica dels municipis com a valor associat a la tranquil·litat i lligat al paisatge. Tot plegat, mitjançant la delimitació de les zones de sensibilitat acústica alta o fins i tot zones d'especial protecció de la qualitat acústica (ZEPQA).

Accions

- Elaborar un pla de promoció del potencial turístic basat en el paisatge de les Terres de Lleida amb determinació de rutes i miradors, patrimoni natural, arquitectònic, cultural, etc.
- Crear rutes paisatgístiques pels espais naturals més destacats que promoguin el seu coneixement i gaudi, partint dels itineraris paisatgístics establerts en el Catàleg. Les rutes haurien d'enllaçar viari rural, espais naturals i nuclis.
- Elaborar un pla de restauració dels paisatges d'alt valor ecològic i paisatgístic en retrocés o sotmesos a afeccions o abandonament.
- Elaborar campanyes de sensibilització sobre la importància de protegir i ordenar els espais naturals, incidint, també, en el seu ús recreatiu mitjançant la planificació integrada d'aquest ús públic i la conservació i aprofitament dels recursos naturals.

Objectiu 4

Un sòl no urbanitzable endreçat amb construccions rurals (magatzems agrícoles, granges, coberts d'eines, casetes de bombament, etc.) fetes amb volumetries, materials i revestiments adaptats a l'entorn

Cabana i conreus de secà al límit amb la plana d'Urgell. Ernest Costa

Un territori rural i agrari com el de les Terres de Lleida acull un conjunt ampli i molt divers de construccions rurals aïllades en sòl no urbanitzable, des de masos i cabanes tradicionals fins a moderns coberts de maquinària, granges, casetes per a maquinàries de bombament, etc., així com també altres usos impropis com naus, fàbriques, segones residències, etc. Aquests edificis i llurs tipologies constructives (cobertes i paraments, volums, codis cromàtics, materials utilitzats, etc.) formen part dels atributs del sòl no urbanitzable de la plana lleidatana, però sovint, i en particular en el cas de les segones construccions esmentades, estan fetes amb materials i criteris de baixa qualitat paisatgística més propis del sòl urbà.

D'altra banda, cal ressaltar que a les comarques de l'Urgell, el Pla d'Urgell, el sud de la Noguera i el nord de les Garrigues els accessos de les poblacions presenten una important concentració de granges que deslllueix la imatge eminentment rural de diverses localitats. No en va s'ha de dir que la ramaderia i principalment el sector porcí és un dels pilars econòmics de l'àmbit i en molts casos complementa i assegura la pervivència de l'activitat agrícola, tot i el seu impacte paisatgístic.

Criteris

- Evitar models i tipologies edificatòries impròpies de la zona.
- Promoure la conservació, restauració i recuperació del patrimoni arquitectònic del territori en les diferents variants que presenta (pedra seca, tova, tàpia, etc.).
- Restringir la localització de construccions rurals en tossals, carenes i parts centrals de fons de vall i, en general, en punts focals respecte de carreteres i miradors i indrets amb alta fragilitat o exposició visual.
- Promoure l'adequació paisatgística de les instal·lacions associades a les explotacions agràries–magatzems, granges, coberts per a la maquinària, sitges, dipòsits, etc.
- Reutilitzar o rehabilitar edificacions ja existents a l'hora d'instal·lar equipaments públics en espais oberts.
- Promoure i facilitar la integració paisatgística de les edificacions en ús que no estiguin vinculades a un ús agrícola i que presenten un impacte visual negatiu.
- Instal·lar pantalles vegetals en la construcció de granges com a principal mesura correctora i plantar arbrat aïllat com a element d'acompanyament tradicional a la resta d'edificacions.
- Vetllar per l'elaboració de catàlegs de masies i cases rurals com a documentació dels POUM o com a plans especials urbanístics, d'acord amb l'art. 69 de la Llei d'urbanisme.

Accions

- Desenvolupar, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, un manual de bones pràctiques per a la construcció d'edificacions al medi rural.
- Incloure un annex a l'apartat de normativa del sòl no urbanitzable dels plans d'ordenació urbanística municipal per a les construccions de nova planta i ampliació o arranjament d'edificacions existents que defineixi una carta de colors i materials pròpia per a cada municipi.

Objectiu 5

Unes vies de comunicació integrades paisatgísticament i que no malmetin la connectivitat paisatgística i social del territori

El ferrocarril de Lleida a la Pobla de Segur, la carretera C-13 i el riu Noguera Pallaresa al Pas de Terradets. Jordi Bas

L'àmbit de Terres de Lleida ha constituït tradicionalment el més important corredor entre l'interior de la Península i el litoral català. Actualment la travessen els dos principals eixos de llarg recorregut de Catalunya, és a dir, l'autovia A-2 (hereva de l'antiga N-2), que a partir de Cervera té continuïtat cap a Girona mitjançant l'eix Transversal, i l'autopista AP-2 i la línia ferroviària Lleida-Tarragona-Barcelona que ara va paral·lela a la nova línia ferroviària d'alta velocitat (TAV). Aquestes infraestructures que en superfície representen un percentatge ínfim de les Terres de Lleida contribueixen en gran mesura a la fragmentació del paisatge si no es projecten i s'integren adequadament al territori. Atès que la perspectiva s'obre en ocasions sobre les Terres de Lleida, el recorregut pot esdevenir també la targeta de presentació com a territori agrícola i industrial, amb una rica variació en els usos del sòl. En aquest sentit, el trànsit per aquest eix, únic element continu dins de la fragmentació general dels elements configuradors d'aquest paisatge, ens permet adquirir una imatge general del territori.

Al voltant de l'A-2 es registra una gran pressió urbanística, creixements industrials i logístics, aparició de noves àrees de serveis, infraestructures, equipaments, etc. Aquest veritable corredor urbà, reforçat amb l'arribada del Tren d'Alta Velocitat i amb el desdoblament de la C-25, presenta una marcada tendència a la urbanització. En el recorregut per aquest eix, des de Cervera a Lleida, les vistes s'obren sobre l'extensa plana d'Urgell, i com a teló de fons es veu el Montsec, les serres dels Aspres de la Noguera i les zones frontereres entre la muntanya i la plana al peu de les serres Llarga i Blanca. Els riscos potencials de les infraestructures actuals i les que es puguin construir en un futur són la fragmentació dels espais naturals amb els conseqüents efectes barrera, la desaparició de terres de conreu o els impactes visuals que poden provocar al

llarg del seu recorregut, ja que exposen la percepció del paisatge a les velocitats corresponents i a la repetició del recorregut. La vegetació, tot exceptuant les fileres d'arbres, no hi predomina. En un primer pla, hi dominen generalment els nuclis urbans, tot formant una seqüència amb polígons industrials i cultius en procés d'abandonament. La qualitat de la imatge en aquesta situació depèn de la proximitat dels obstacles industrials i dels punts d'obertura de la visió, que poden provocar una impressió de paisatge fràgil i confús.

Criteris

- Procurar conservar la morfologia del terreny, els desmunts i terraplens i prioritzar els túnels i els falsos túnels en la construcció de noves infraestructures lineals en zones de relleu, en especial en àrees d'alt valor paisatgístic definides en el Catàleg.
- Evitar l'increment de l'efecte barrera o de fragmentació de les infraestructures lineals en el corredor Lleida-Barcelona que comprèn paisatges amb interès connector i paisatgístic definits en el Catàleg, i en especial:
  - Tossal Roig, tossal Sabater, tossal de la Nora, tossal de les Forques, al límit oest entre la plana d'Urgell i el paisatge fluvial del Segre.
  - Tossal de la Moradilla a l'est de Lleida, al sud de l'N-II (plana d'Urgell).
  - Tossal de les Tenalles, tossal de l'Infern al sud de Mollerussa (plana d'Urgell).
  - Tossal del Perico, tossal del Montcofre al sud de Bellpuig (plana d'Urgell).
  - Tossal de Montperler al límit de plana d'Urgell i dels secans de Belianes i Ondara.
  - Tossals al nord de Tàrrega, tossal del Mor (secans de Belianes i d'Ondara).
  - Tossals al nord de Tàrrega (secans de Belianes i d'Ondara).
  - Tossal de Miralles a l'est de Cervera (alt Sió).
  - Les banquetes arbrades, específicament les situades entre Bell-lloc d'Urgell i el límit oest de la unitat plana d'Urgell, i entre Mollerussa i Bellpuig.
  - Les terrasses al límit entre la unitat plana d'Urgell i secans de Belianes i d'Ondara, a l'extrem de la línia de canvi regadiu-secà.
- Procurar minimitzar l'impacte visual de les infraestructures noves i existents mitjançant pendents dels talussos tendents a una secció 2:1 i per mitjà de la revegetació per hidrosembra i de plantacions, sempre segons les condicions específiques del territori. Emprar els runams sobrers per a la restauració de pedreres i minimitzar préstecs.
- Promoure la participació ciutadana en el disseny de les infraestructures de comunicació lineals.
- Fomentar l'ordenació paisatgística de les activitats comercials associades als eixos viaris amb incidència visual (edificis, productes exposats a l'aire lliure, instal·lacions adjacents, retolació, etc.).
- Concentrar la ubicació d'àrees de servei en àrees que ja disposen d'altres tipus d'edificacions o instal·lacions i restringir-les en els itineraris amb valor paisatgístic.
- Assegurar que les grans infraestructures viàries (modificacions de la variant sud, autopistes, TGV) **respectin els valors escènics** dels itineraris paisatgístics:
  - Cervera-els Hostalets-Talavera
  - Les Oluges-Sant Guim de Freixenet
  - Sudanell-Sarroca de Lleida-Utxesa
  - Raimat-Almacelles
  - Alcarràs-Valmanya
  - Rosselló-Alfarràs
  - Térmens-Menàrguens-Bellvís
  - Tàrrega-Riudovelles
- Promoure **projectes de restauració de carreteres fora d'ús** que incloguin l'eliminació de quitrans i elements del viari.
- Finançar, a partir del Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge, **projectes de plantació de fileres arbrades** amb espècies arbòries adaptades a l'indret i associar-les a infraestructures lineals de comunicació.

Accions

- Elaborar per part de la Generalitat, i en col·laboració amb els ajuntaments, un **pla de supressió de rètols publicitaris als voltants de les carreteres**, fent un èmfasi especial en les estructures de suport fora d'ús.
- Incloure als catàlegs de béns dels diferents POUM o en altres figures de planejament municipal **les fileres d'arbres** que voregen algunes carreteres.

Objectiu 6

Uns accessos als nuclis urbans paisatgísticament ordenats que facilitin la transició entre els espais oberts i els paisatges urbans i que reforcin el caràcter i la identitat de les poblacions

Accés arbrat al nucli de Vallverd. Jordi Bas

El paisatge existent en els accessos a nombrosos nuclis urbans de les Terres de Lleida es troba en un procés permanent de transformació. En general, es tracta d'un paisatge caracteritzat per la manca de coherència pel que fa a tipologies constructives i a la disposició dels elements, que trenquen amb el caràcter de la trama urbana i la imatge de les localitats en qüestió. El resultat és un paisatge estèticament poc interessant, en el qual es juxtaposen espais oberts de poca qualitat paisatgística amb conjunts d'edificis generalment poc atractius (magatzems, dipòsits, naus industrials i comercials), rotondes o plafons publicitaris de mida gran –i no tan gran–, alguns fins i tot d'abandonats.

Aquest fenomen es manifesta més significativament a la perifèria de Lleida, Balaguer, Tàrrega, Mollerussa, Cervera o les Borges Blanques i, en general, a les unitats de paisatge de l'horta de Pinyana, les Garrigues baixes i la vall del riu Corb, els secans de Belianes i d'Ondara, la plana d'Urgell i els costers de la Segarra. Són uns paisatges que proporcionen a aquestes poblacions una imatge uniforme i repetitiva, fent que el paisatge d'entrada sigui similar arreu. La situació no millora amb el pas del temps, ans al contrari, tot i la pèrdua d'imatge que comporta per a les poblacions afectades i el corresponent impacte sobre la percepció que els ciutadans i visitants tenen dels nuclis urbans.

Criteris

- Introduir un apartat específic en els plans d'ordenació urbanística municipal sobre el tractament paisatgístic del viari d'accés a les poblacions.
- Evitar la construcció d'edificis amb un grau d'impacte visual sobre perfils escènics característics de les entrades dels nuclis urbans, partint dels perfils i façanes urbanes detectades en el catàleg (establerts en els objectius de qualitat paisatgística 1 "Uns nuclis encimbellats que mantinguin unes fronteres nítides en el paisatge i un perfil paisatgístic de qualitat" i 2 "Un paisatge de nuclis en valls ben conservat i ordenat").
- Fomentar la creativitat paisatgística a les entrades a nuclis urbans amb finalitats de dignificació d'aquests espais, fent visibles els valors estètics que es reconeix en aquest Catàleg.
- Establir la millora de les entrades als nuclis urbans com una actuació prioritària a l'hora d'atorgar el Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge

Accions

- Eliminar gradualment, coordinadament amb els ajuntaments i altres organismes competents (Estat, Generalitat, Diputació), els rètols publicitaris a l'entrada dels nuclis urbans i les estructures de suport fora d'ús.
- Mantenir i promoure, quan tècnicament sigui viable, les fileres arbrades als accessos viaris de les poblacions, amb espècies arbòries adaptades a l'indret.
- Elaborar un pla d'ordenació paisatgística de les activitats comercials associades als eixos viaris de les entrades als nuclis amb incidència visual (edificis, exposicions a l'aire lliure, instal·lacions adjacents, retolació, etc.).
- Elaborar plans de senyalització urbana adequada i coherent a les dimensions i característiques del nucli.
- Elaborar, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, una guia per a la integració paisatgística de les entrades dels nuclis amb referència expressa a les males pràctiques que cal evitar.
- Desenvolupar programes de restauració dels entorns urbans.

Objectiu 7

Un sistema aeroportuari dissenyat amb criteris d'integració i aportació de nous elements d'interès en el paisatge

Terminal i altres instal·lacions de l'aeroport d'Alguaire. Jordi Bas

L'àmbit territorial de les Terres de Lleida disposa d'un aeròdrom esportiu en ús (Alfés), un altre en estudi (Cervera) i dos camps de vol per a aeronaus d'estructura ultralleugera (Mollerussa i Cervera). En realitat, la gran infraestructura de l'àmbit està prevista construir al 2008 i es tracta del nou aeroport comercial de Lleida a Alguaire –amb la previsió feta al Pla director de l'aeroport d'una futura segona pista, innecessària a curt i mitjà termini–, a la unitat de paisatge plana d'Almenar i Alguaire, prop de l'espai xarxa Natura 2000 del Clot d'Unilla. Suposarà una transformació del paisatge per la construcció de la pista de vol, les instal·lacions i les edificacions per a ús dels passatgers i també per una possible àrea industrial logística amb infraestructures viàries i ferroviàries d'accés i intercanvi de mercaderies. Totes aquestes construccions han d'estar integrades en el paisatge.

Criteris

- Ubicar les infraestructures aeroportuàries o llurs ampliacions en indrets d'exposició visual baixa o moderada segons aquest Catàleg.
- Respectar, quan tècnicament sigui possible i no impliqui risc per a l'aviació, la topografia preexistent, arbres singulars, formacions vegetals d'interès ecològic o paisatgístic, patrimoni construït i altres elements de valor històric, ecològic i simbòlic reconegut.
- Adjuntar als prescriptius estudis d'impacte ambiental, un informe d'impacte i integració paisatgística d'acord amb els extrems del *Decret 343/2006, de 19 de setembre, pel qual es desenvolupa la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge* i es regulen els estudis i informes d'impacte i integració paisatgística amb consideració expressa de les visuals, els valors estètics de l'entorn i la integració de la infraestructura amb els conreus.
- Procurar aprofitar la preexistència d'accessos, edificacions i infraestructures existents.
- Preveure mesures d'integració i restauració paisatgística en l'apartat de mesures correctores amb les corresponents consignacions pressupostàries dins dels projectes bàsics i executius.
- Adaptar el disseny de les vies d'accés i les edificacions associades als criteris que estableix l'objectiu genèric de qualitat paisatgística 5 "Unes vies de comunicació integrades paisatgísticament i que no malmetin la connectivitat paisatgística i social del territori".

Objectiu 8

Uns polígons industrials i àrees terciàries (comercials i d'oci) ubicats en zones visuals no preferents o notòries i dissenyats tenint en compte la integració en l'entorn de les façanes que confronten amb el sòl no urbanitzable

Els polígons industrials se solen disposar al llarg de les vies de comunicació i cal integrar-los adequadament en el paisatge. Jordi Bas

Els polígons industrials i les grans superfícies comercials que es disposen al llarg de les vies de comunicació i als accessos mateixos a les poblacions, a la recerca d'una bona accessibilitat i de la màxima notorietat, han esdevingut un element característic del paisatge periurbà d'una determinada àrea de les Terres de Lleida, talment en altres àrees de Catalunya.

La proliferació d'aquests espais construïts és negativa en termes d'ocupació del territori i de manteniment dels valors del paisatge, perquè fragmenta el paisatge, confon la frontera entre sòl urbà i no urbanitzable i genera espais de confusió on s'alternen usos comercials, residencials i productius sense una ordenació planificada. La linealitat d'aquestes estructures esdevé, en molts casos, una barrera per a les poblacions de fauna.

Criteris

- Promoure la promoció mancomunada supramunicipal de polígons industrials i terciaris, amb criteris de minimització de:
  - l'exposició visual,
  - l'ocupació de sòl i
  - la fragmentació del paisatge.
- Condicionar la construcció de nous polígons industrials i terciaris al desenvolupament d'un percentatge del sòl programat en el planejament urbanístic municipal vigent.
- Prioritzar la localització dels nous projectes en sectors de creixement contigus a superfícies urbanitzades o ja construïdes i optimitzar les infraestructures i serveis preexistents.
- Excloure la construcció de polígons industrials i comercials en àrees compreses en espais que el Catàleg ha identificat com a especialment valuoses.
- Reubicar progressivament les indústries aïllades en polígons industrials per evitar la dispersió de les construccions.
- Establir un tractament lumínic anàleg al del sòl no urbanitzable pel que fa a les façanes dels polígons industrials que confronten amb sòls no urbanitzables.
- Instal·lar pantalles arbrades a les façanes dels polígons industrials que confronten amb sòls no urbanitzables i sòls urbans.
- Recollir en un apartat de les Ordenances de funcionament dels polígons el tractament dels residus (runes, embalatges, bidons, materials de construcció, aparells obsolets, etc.).

Accions

- Elaborar, per part de la Generalitat de Catalunya, un manual de bones pràctiques per a la integració i la millora paisatgística de les instal·lacions industrials i terciàries.
- Crear un premi per reconèixer els millors projectes d'integració paisatgística de noves instal·lacions i recuperació de les ja construïdes.
- Elaborar plans de recuperació paisatgística dels polígons industrials i terciaris que prevegin:
  - la creació de pantalles arbrades,
  - l'enllumenat,
  - el tractament dels accessos i les trames viàries internes i
  - el tractament dels paraments, cobertes i rètols.
- Dissenyar mecanismes fiscals per a la bonificació fiscal dels polígons industrials i terciaris que impulsen polítiques d'integració paisatgística.

Objectiu 9

Unes centrals eòliques planificades amb visió de conjunt i a escala regional, amb participació dels actors del territori i disposades en el paisatge en relació amb els seus elements configuradors

Central eòlica situada a la serra de Vilobí. Jordi Bas

Els projectes de parcs eòlics que s'estan portant a terme o tramitant a les Terres de Lleida i les propostes de noves instal·lacions constitueixen una pressió sobre el paisatge que ha generat un notable debat social. El principal impacte que comporta és paisatgístic, ja que totes les centrals se situen en carenes i espais elevats molt visibles i les alçades dels aerogeneradors sobrepassen els 100 m, de manera que gairebé sempre estan interferint sobre els fons escènics. Amb tot, la localització de les centrals depèn en gran mesura de la màxima optimització dels vents i per tant és difícil trobar alternatives de localització. En general, el debat social bascula, no tant al voltant de la idoneïtat d'aquesta energia i de la seva presència, sinó al voltant de l'excessiva concentració de parcs en determinades zones on es comprometen altres usos o potencialitats.

Criteris

- Evitar la instal·lació de centrals eòliques a les perspectives paisatgístiques que formen els nuclis encimbellats i els fons escènics que reconeix el Catàleg.
- Evitar la instal·lació de parcs eòlics a menys d'1,2 km dels nuclis urbans, miradors reconeguts per aquest Catàleg i elements paisatgístics amb càrrega simbòlica, històrica, identitària, estètica, inclosos en el Catàleg.
- Promoure centrals eòliques de dimensió petita o mitjana que aprofitin com a línies d'evacuació la xarxa elèctrica preexistent.
- Procurar l'aprofitament d'accessos i edificacions preexistents.
- Prioritzar projectes dissenyats per a subministrar electricitat als nuclis de població propers.
- Evitar l'afectació i el desboscament de masses forestals.
- Restringir els tancaments als edificis de control i subestacions.
- Tenir en compte a l'hora de dissenyar els parcs eòlics els efectes de covisibilitat i l'impacte acumulatiu amb altres parcs existents o futurs.
- Considerar els trets estructurals del paisatge (geometria del parcel·lari, orografia, camins, xarxa hidrogràfica, vies de comunicació, etc.) en el disseny de les instal·lacions.
- Fomentar la participació i la planificació conjunta entre actors locals, promotors i Administració.
- Minimitzar els moviments de terres que s'han de fer i l'eixamplament o obertura de camins i assegurar la restauració del viari a l'amplada original.
- Garantir la revegetació de totes les superfícies denudades i el manteniment de la vegetació implantada durant un mínim de dos anys.
- Unificar el model d'aerogenerador dins una mateixa central.

Accions

- Incorporar la cartografia del Catàleg com a informació de base per a l'eventual revisió del *Pla territorial sectorial de la implantació de l'energia eòlica de Catalunya* per a la tramitació dels projectes d'instal·lació d'energia eòlica.
- Vetllar perquè l'estudi d'impacte i integració paisatgística preceptiu que acompanya els projectes i plans especials de parcs eòlics, que té el contingut que estableix el *Decret 343/2006, de 19 de setembre, pel qual es desenvolupa la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge* i es regulen els estudis i informes d'impacte i integració paisatgística, consideri de manera expressa l'afectació del parc sobre les visuals, els perfils paisatgístics, els fons escènics i els valors estètics de l'entorn identificats en el Catàleg.

Objectiu 10

Uns nuclis encimbellats on s'identifiqui amb claredat el perfil paisatgístic de l'espai construït i els seus punts d'interès (campanars, esglésies, castells, casals, etc.) en relació amb el paisatge obert i el sòl no urbanitzable

Nucli encimbellat de Cervera. Ernest Costa

Diverses àrees de les Terres de Lleida, fonamentalment aquelles que no es troben estrictament a la zona central –caracteritzada per l'absència de relleus–, presenten diversos nuclis que ocupen petits tossals o turons d'alçada modesta adaptats a la topografia. Es tracta de nuclis urbans, en general de petita o mitjana dimensió, sovint d'origen castral i planta apinyada i compacta. Aquestes poblacions, realçades respecte de l'entorn i, per regla general, clarament visibles, tenen un especial encant i innegable valor paisatgístic. Proliferen principalment a la comarca de la Segarra –antiga "terra de marca"– i en menor grau a l'Urgell i les Garrigues. Es tracta de poblacions com Bellmunt d'Urgell, Donzell d'Urgell, Palou, l'Alzina, Montfalcó Murallat, Puiggròs, el Vilosell, etc.

Algunes ciutats com Lleida, Balaguer, les Borges Blanques o Cervera també presenten perfils encimbellats per bé que els creixements urbanístics que han sofert han diluït sensiblement aquest caràcter en algunes parts

Criteris

- Garantir la compactació i el manteniment d'uns nuclis encimbellats on s'identifiqui amb claredat el perfil paisatgístic de l'espai construït i els seus punts d'interès (campanars, esglésies, castells, casals, etc.) en relació amb el paisatge obert i el sòl no urbanitzable.
- Evitar la localització de construccions i instal·lacions (antenes de telefonia, sitges, molins eòlics, etc.) que per alçada, colors, etc. tenen un impacte rellevant sobre les visuals dels nuclis encimbellats.
- Adequar correctament l'ús de les zones verdes urbanes –tant per ubicació com per tipologies arbòries– en els nuclis encimbellats quan la visió de la carena està fonamentalment caracteritzada per edificacions.
- Considerar el patró paisatgístic preexistent, la topografia del terreny i les fites emblemàtiques (campanars, esglésies, castells, etc.), o altres elements inventariats en aquest Catàleg en el planejament local general i derivat.
- Promoure el manteniment de l'skyline característic d'algunes de les ciutats de la zona (Lleida, Balaguer, les Borges Blanques, Cervera, etc.).
- Evitar el creixement indiscriminat de la taca de contaminació lluminosa nocturna i adequar les intensitats de llum de la trama residencial i industrial a les necessitats reals, especialment a les zones de contacte amb sòl no urbanitzable.
- Difondre el coneixement d'aquest patró d'assentament característic de les Terres de Lleida.
- Establir estratègies de monumentalització per als elements històrics, religiosos o identitaris que donen caràcter als nuclis encimbellats.
- Promoure l'aprovació de cadastres lumínics i d'ordenances de contaminació lluminosa (p. ex. Tàrrega).
- Deixar fora d'ordenació o en volum disconforme els edificis, part dels edificis o instal·lacions que devaluïn especialment el valor estètic d'un o de diversos nuclis encimbellats.

Accions

- Inventariar els nuclis encimbellats de les Terres de Lleida i identificar els elements que caracteritzen i defineixen aquest patró d'assentament.
- Elaborar, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, una normativa de pautes arquitectòniques per a una correcta integració volumètrica, tipològica, cromàtica i paisatgística de les construccions en nuclis de població encimbellats. Aquesta normativa hauria de regular l'aspecte de les edificacions de la façana paisatgística de primera línia, atès el valor identitari i característic que tenen, i ser adaptada a la realitat de cada nucli i incorporar-la, de manera adequada i suficient, al planejament urbanístic. Aquesta normativa hauria de ser transposada al planejament urbanístic municipal i, a aquest efecte, ser tinguda en compte per les comissions territorials d'urbanisme.
- Plantejar l'expropiació, o algun altre sistema de reubicació d'un edifici, de part d'un edifici o instal·lació, en algun cas d'afectació molt crítica a l'*skyline* característic d'un nucli.

Objectiu 11

Un paisatge de nuclis alineats en valls ordenats urbanísticament i amb visió de conjunt conforme a l'assumpció d'aquest patró d'assentament

Pobles de Maldà i Sant Martí de Maldà, alineats seguint el curs del riu Corb. Jordi Bas

A la zona est i sud-est de les Terres de Lleida, a les comarques de les Garrigues, l'Urgell i la Segarra, existeix un seguit de poblacions que s'assenten linealment resseguint cursos fluvials o torrents. Corresponen de sud a nord a les unitats de paisatge de les Garrigues altes, les Garrigues baixes-vall del riu Corb, i alt i baix Sió. A mesura que avancem cap al sud les valls són més tancades i profundes i la sensació de nucli en vall és més tangible.

Aquestes seqüències de nuclis urbans han mantingut el caràcter rural, la trama urbana medieval i una relació característica amb el territori circumdant. Els cursos fluvials que estructuren aquests assentaments urbans distribuïts linealment són cinc, principalment, de sud a nord:

- La Vall Major: Juncosa, els Torms, el Soleràs i Torrebesses.
- El riu Set: Cervià de les Garrigues, l'Albagés, el Cogul i Aspa.
- El torrent de la Femosa: Montblanquet, els Omells de na Gaia, l'Espluga Calba, els Omellons i Vinaixa.
- El riu Corb: Guimerà, Ciutadilla, Rocafort de Vallbona, Nalec, Sant Martí de Maldà, Maldà i Belianes.
- El curs alt del riu Sió: Tarroja de Segarra, Sedó, Riber, Hostafrancs, Concabella, les Pallargues, Sisteró, Pelagalls, Mont-roig, Ossó de Sió, Castellnou d'Ossó i Puigverd d'Agramunt.
- El curs baix del riu Sió: Preixens, Pradell, les Ventoses, Butsènit d'Urgell, Montgai i la Sentiu de Sió.

Els afores d'aquests nuclis i els voltants dels seus accessos sovint estan ocupats per granges, altres indústries ramaderes i naus o grans magatzems agrícoles. En aquest sentit és essencial el manteniment de la fesomia tradicional d'aquests pobles, caracteritzats per la compacitat i el conjunt visual que formen la llera o plana al·luvial del riu o torrent i l'assentament urbà en un vessant o altre.

Criteris

- Mantenir el caràcter compacte dels nuclis i la seva visió integrada i de conjunt amb la llera o plana al·luvial.
- Ubicar les explotacions ramaderes o magatzems en punts de visió no preferents i vetllar per la seva adaptació als criteris establerts per l'objectiu de qualitat paisatgística de les construccions rurals, tot evitant una continuïtat contradictòria amb el caràcter d'aquestes valls.
- Emfasitzar aquest patró d'assentament i sensibilitzar la població sobre la seva vàlua paisatgística.
- Evitar el creixement indiscriminat de la taca de contaminació lluminosa nocturna als afores del nucli i adaptar les intensitats de llum a la tipologia del nucli i els seus elements d'interès.
- Establir estratègies de monumentalització per als elements històrics, religiosos o identitaris que donen caràcter als nuclis de població alineats en valls.
- Promoure l'aprovació de cadastres lumínics i d'ordenances de contaminació lumínica.

Accions

- Elaboració, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, d'un inventari de les poblacions que s'adapten al patró d'assentament de nuclis de població alineats en valls que n'inclogui les caracteritzacions.
- Elaboració, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, d'una normativa de criteris arquitectònics per a la integració volumètrica, tipològica, cromàtica i paisatgística de les construccions en nuclis de població alineats en valls. Aquesta normativa hauria de ser progressivament transposada al planejament urbanístic municipal i, a aquest efecte, ser tinguda en compte per la Comissió Territorial d'Urbanisme i per la Delegació Territorial del Departament de Medi Ambient i Habitatge.
- Senyalitzar i destacar l'existència d'aquest patró d'assentament mitjançant indicadors en el traçat viari que dóna accés a les poblacions, i habilitar punts o miradors des d'on siguin observables.

Objectiu 12

Uns tossals ben conservats i erigits en punts d'atracció visual

Els tossals són elements geomorfològics que estructuren el paisatge agrícola de bona part de les Terres de Lleida. Jordi Bas

L'extensa plana de Ponent forma un paisatge eminentment agrícola i uniforme on esporàdicament apareix algun tossal testimoni de la morfologia prèvia a les grans transformacions agrícoles operades en les darreres dècades. Els tossals són un element característic de les Terres de Lleida, constitueixen una referència paisatgística i constitueixen els últims reductes de la vegetació estèpica original de la zona. Encara que alguns tossals com els d'Almatret, Montmaneu (costers de l'Ebre) o Montmagastre (Segre mitjà) tenen més anomenada, els tossals típics de la plana són estribacions més modestes, sovint anònimes i envoltades de conreu –com els tossals de Torregrossa o de Margalef, a la plana d'Urgell, del Metxut, als plans d'Alguaire i Almenar, etc.– que es troben fonamentalment a les unitats de paisatge centrals com la plana d'Urgell, els secans d'Utxesa, els secans de Belianes, els secans d'Ondara, etc. Els tossals esmentats primer (Montmaneu, els Bessons, Montmagastre) proliferen a les unitats situades a la zona intermèdia entre les unitats centrals i les unitats perifèriques, més aviat en contacte amb aquestes últimes, i són la forma dialèctica local de referir-se als cims més alts de l'entorn.

Des d'un punt de vista visual, els tossals diversifiquen la uniforme matriu agrària del territori, aporten punts d'interès en el paisatge observable i són excel·lents miradors, a banda del seu valor ecològic clau. La falta de referents territorials fa que alguns tossals siguin percebuts per la població com a elements identitaris i simbòlics, per regla general aquells més pròxims als nuclis o amb una silueta més esvelta.

Criteris

- Preservar els tossals de la plana com a elements identitaris i de referència del paisatge de les Terres de Lleida.
- Evitar l'ús extractiu o la localització de zones industrials o terciàries, emissors de telecomunicacions, parcs solars, etc., sobre els tossals de la Plana.
- Divulgar el valor paisatgístic i ecològic dels tossals testimoni.
- Vetllar perquè les ponències tècniques ambientals municipals i comarcals tinguin en compte l'Inventari de tossals en l'emissió d'informes d'activitat.
- Vetllar perquè la Comissió Territorial d'Urbanisme tingui en compte l'Inventari de tossals en l'emissió d'informes relatius a planejament general i derivat.

Accions

- Elaborar un inventari cartogràfic[2] per a la caracterització dels tossals estèpics de les Terres de Lleida i la seva zona d'influència.
- Incorporar, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, l'Inventari de tossals estèpics al Pla territorial parcial de Ponent (Terres de Lleida) dins l'apartat corresponent al sistema d'espais oberts en la categoria de sòls de protecció especial.
- Obrir una línia d'ajudes per als ens locals perquè efectuïn els requeriments i tràmits adients per al trasllat de les antenes i emissors que se situen al capdamunt dels tossals. Els ajuts podrien provenir del Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge que estableix la Llei del paisatge.
- Senyalitzar amb cartells de dimensions adequades al lloc i a peu de carretera l'existència dels tossals d'Almatret (costers de l'Ebre), Montmaneu (costers de l'Ebre) i Montmagastre (Segre mitjà) com a element d'identitat de les comarques de les Terres de Lleida.
- Elaborar materials de difusió per donar a conèixer el valor ecològic i paisatgístic dels tossals.

[2] Completar l'inventari de tossals inclòs en el present Catàleg de paisatge amb cartografia elaborada a una escala més detallada i la descripció de les principals característiques de cada tossal.

Objectiu 13

Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris de les Terres de Lleida i que no incorporin elements estranys o aliens

Secans de Bellmunt i el fons escènic del Montsec. Jordi Bas

L'element identitari potser més reconegut de les Terres de Lleida és el que forma la línia d'horitzó del turó de la Seu Vella sobre a la ciutat de Lleida.

Tanmateix, cal tenir en compte que les Terres de Lleida estan constituïdes fonamentalment per la gran Depressió Central Catalana –i formen part de la depressió de l'Ebre– envoltada per una línia de serralades que la circumden a nord i a sud, talment un semicercle totalment obert per ponent i amb un final difús per l'extrem est. En realitat, el fons escènic permanent de la plana central són aquestes serralades que ofereixen una perspectiva paisatgística permanent gairebé des de qualsevol punt. Aquest fons escènic té un eminent valor paisatgístic i referencial, però també identitari. Ens referim principalment a les carenes o serralades següents (de nord a sud):

- Montsec d'Ares i Montsec de Rúbies (Montsec)
- Serra de Montclús i de Sant Mamet (Aspres de la Noguera)
- Mont-roig i serra Carbonera (Aspres de la Noguera)
- Serra Llarga (plana d'Algerri- Balaguer)
- Serra de Bellmunt i Almenara (serres de Bellmunt i Almenara)
- Serres de Pubill, Pinós i Castelltallat (serrats de Sanaüja i Llanera)
- Serra del Tallat i serra de Vilobí (Garrigues baixes-vall del riu Corb)
- Massís dels Bessons (Garrigues altes)
- Serra de la Llena (Garrigues altes)
- Tossals de Montmaneu i Almatret (costers de l'Ebre)

Criteris

- Evitar les afectacions, alteracions geomorfològiques o la instal·lació d'estacions de telecomunicacions, parcs eòlics o altres elements potencialment distorsionadors sobre les línies de carena dels fons escènics declarats anteriorment.
- Incorporar els estudis d'integració paisatgística (EIP) com a documentació prescriptiva en tots els expedients d'edificació o instal·lació en sòl no urbanitzable d'acord amb el *Decret 343/2006, de 19 de setembre, pel qual es desenvolupa la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge*, i es regulen els estudis i informes d'impacte i integració paisatgística.
- Incorporar els estudis d'integració paisatgística en el contingut de la documentació que s'ha de presentar per a la construcció o instal·lació d'estructures en sòl no urbanitzable en la normativa del planejament municipal general o derivat.

Accions

- Elaborar la representació cartogràfica de detall dels perímetres que formen les línies de carena i que constitueixen el *fons escènic* de les Terres de Lleida, a partir de la consideració com a punt d'observació dels nuclis de població i la xarxa viària bàsica.
- Incorporar, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, les línies de carena que constitueixen el *fons escènic* en el Pla territorial parcial de Ponent (Terres de Lleida) a l'apartat corresponent al Sistema d'espais oberts, en la categoria de sòls de protecció especial.
- Obrir una línia d'ajudes per als ens locals perquè efectuïn els requeriments i tràmits adients per al trasllat de les antenes i emissors que se situen al capdamunt de les línies de carena que constitueixen el fons escènic. Els ajuts podrien provenir del Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge que estableix la Llei del paisatge.
- Instal·lar taules d'orientació en la xarxa de miradors (vegeu l'Objectiu de qualitat paisatgística 14) que assenyalin els diferents elements orogràfics que constitueixen el fons escènic de les Terres de Lleida, amb esment dels elements no geomorfològics que també en puguin formar part (Seu Vella, un determinat campanar, etc.).

Objectiu 14

Una xarxa de miradors que emfasitzin les panoràmiques més rellevants i que permetin descobrir la diversitat i matisos dels diferents paisatges de les Terres de Lleida

Mirador del Sagrat Cor d'Alguaire, des d'on es pot observar bona part de les terres regades pel canal de Pinyana. Jordi Bas

L'àmbit de les Terres de Lleida presenta diversos enclavaments des d'on es gaudeix d'àmplies panoràmiques d'una unitat o de diverses. Constitueixen punts d'observació, interpretació i educació en els valors del paisatge i solen coincidir amb fites topogràfiques (serres, tossals, colls, etc.), edificacions de caràcter religiós (ermites, santuaris, etc.), sectors elevats dels nuclis urbans encimbellats o fins i tot marges de carreteres de la xarxa viària secundària o local. La conversió d'aquests indrets en miradors i la creació d'una xarxa integrada de miradors pot esdevenir una oportunitat per a la promoció turística i una de les formes més efectives de sensibilitzar la població sobre els valors del paisatge.

Criteris

- Facilitar l'observació, el gaudi i la interpretació del paisatge a tots els ciutadans, amb atenció especial a les persones que presenten problemes de mobilitat.
- Restringir l'existència d'obstacles (línies elèctriques, edificis, etc.) que impedeixin o alterin l'observació del paisatge des dels miradors identificats en el catàleg.

Accions

- Identificar, representar cartogràficament i, sempre que sigui possible, integrar al Pla territorial parcial de Ponent (Terres de Lleida) el Sistema d'espais oberts, en la categoria de sòls de protecció territorial, la xarxa de miradors i itineraris paisatgístics de les Terres de Lleida, a partir dels miradors i recorreguts identificats en aquest Catàleg.
- En col·laboració amb altres administracions i en particular amb l'administració actuant en matèria turística, elaborar un protocol de construcció de miradors amb indicació de superfícies mínimes, tipus de senyalització, accessibilitat mínima, adaptació a la mobilitat reduïda, equipament bàsic, etc., per tal de dotar d'una única línia d'estil tots els miradors de la xarxa, amb independència del promotor que els construeixi.
- Crear, a través del *Fons per a la protecció, gestió i ordenació del paisatge establert per la Llei 8/2005, de 8 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge* i per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, una línia d'ajudes destinades als ens locals o comarcals perquè construeixin miradors, amb preferència per la xarxa identificada en el Catàleg.

Objectiu 15

Un paisatge de zones estèpiques conservat i gestionat

El sisó és una de les aus més característiques del paisatge de zones estèpiques. Jordi Bas

A grans trets, les Terres de Lleida presenten tres grans paisatges, tots ells dominats per l'ús agrari, cadascun amb un patró característic de parcel·la, conreu i fesomia. Aquesta heterogeneïtat de les Terres de Lleida, amb la seva diversitat d'hàbitats, patrons agrícoles, textures, canvis fenològics i de percepció, és un dels seus valors principals. Fonamentalment, cal parlar de tres grans paisatges:

a) La part central, ubicada a la part més baixa de la Depressió Central Catalana i de morfologia extraordinàriament planera i substrat sedimentari, presenta un paisatge de regadiu, solcat pels grans canals que han permès una intensificació màxima de les finques. És el país de la tàpia, estil constructiu que utilitza terra, argila i grava, com a materials principals. És un paisatge d'horitzons amples.

b) La perifèria de la plana, de relleu més abrupte, precedint el Prepirineu pel nord i les serres prelitorals pel sud i est, caracteritzada per un paisatge agrícola mediterrani i agroforestal amb un mosaic de conreus de secà (olivera, ametller, vinya i cereal) organitzats sovint en terrasses –i amb presència quasi ubiqua de la pedra seca– que s'intercala amb fragments de matoll, bosc i bosquina. És un paisatge d'horitzons estrets i microrelleus.

c) Una zona intermèdia de secà i semiàrida, dita pseudoestèpica, situada per damunt de la cota regable dels diferents canals i caracteritzada per l'existència de superfícies planes i ondulades, els típics tossals testimoni i esquenalls d'erosió i la presència de menys aterrassaments però amb construccions de pedra seca prou abundants. En tot cas, de la mateixa manera que la plana central, és un territori obert i amb bona visibilitat, on predomina una agricultura extensiva de conreus de cereal, guarets i superfícies d'erms (timonedes, espartars, salades, etc.). Aquestes darreres superfícies són àrees d'alt interès florístic amb espècies i endemismes de gran interès biogeogràfic i faunístic, amb poblacions d'avifauna en perill d'extinció (sisó, terrerola vulgar, esparver cendrós, etc.).

La futura construcció del canal Segarra-Garrigues afecta de ple aquesta zona intermèdia de secà perquè es troba immediatament per damunt de la cota regable dels actuals canals de regadiu en actiu. Les obres de l'aplicació del regadiu a les terres d'aquesta unitat –captacions, embassaments i basses de regulació, electrificació, instal·lacions de bombament, xarxes de distribució i xarxa de camins i desguassos, etc.– i la introducció de cultius extensius per aspersió o reg localitzat modificaran els actuals paisatges. Ho faran sobretot pel canvi de conreu –panís, alfals, fruiters de regadiu, etc.– que esdevindrà intensiu en comptes d'extensiu o erm com és ara, i no tant per la simplificació de l'estructura parcel·lària i la geomorfologia que només presenta localment amargenaments en pedra seca, marges de vora i petits tossals característics i identitaris d'aquest paisatge. Les transformacions tindran notables avantatges però suposaran probablement la reducció d'alguns àmbits esteparis, actualment ja molt fragmentats. També cal tenir en compte la identificació de la població amb un nou paisatge modificat substancialment.

Els espais d'interès natural afectats són:

A les Garrigues: el massís dels Bessons i el Mas de Melons (reserva natural parcial).

A la Noguera: la serra de Bellmunt.

A la Segarra: la vall del riu Llobregós.

Al Segrià: Alfés (2), el Mas de Melons (reserva natural parcial).

Els espais de la xarxa Natura 2000 afectats són:

- Anglesola-Vilagrassa
- Bellmunt-Almenara
- Granyena
- Secans del Segrià-Garrigues i del Segrià i Utxesa
- Valls del Sió-Llobregós

Criteris

- Conservar algunes àrees de secà i específicament dels tossals com a espais de biodiversitat.
- Emfasitzar determinades pràctiques agràries i ramaderes (pastures, etc.) per tal d'obrir noves vies de desenvolupament rural vinculades al turisme de descoberta i interpretació.
- Coordinar els diferents agents i administracions que intervenen en els processos de posada en funcionament de nous regadius i concentracions parcel·làries per tal d'evitar una implementació sectorialitzada o que no tingui en compte tots els interessos que hi concorren.
- Donar valor afegit als productes primaris d'aquestes zones mitjançant estratègies de valoració del paisatge local i de diferenciació del tipus de producció.

Accions

- Destinar un percentatge de la superfície afectada per processos de concentració parcel·laria al manteniment de zones ermes i de pastura. Aquest percentatge pot sortir de l'anomenada massa comuna, percentatge de la superfície que s'exclou de la reparcel·lació per a l'aprofitament privat per a destinar-lo a camins, usos generals, etc.
- Aplicar el programa dels contractes globals d'explotació[3] a tot l'àmbit de les Terres de Lleida caracteritzat per planes pseudoestepàries a fi d'assegurar l'adjudicació d'inversions en la conservació del paisatge.

[3] *Ordre ARP/307/2005, de 7 de juliol, per la qual s'aproven les bases reguladores del pla pilot dels contractes globals d'explotació i es convoquen les corresponents a l'any 2005.*

Objectiu 16

Un paisatge de secà, de conreu d'olivera i ametller, productiu i vinculat al manteniment dels elements de pedra seca de suport a l'agricultura

Conreus de secà situats entre Tàrrega i Preixana. Jordi Bas

Com s'apunta a l'objectiu anterior, l'àmbit de les Terres de Lleida presenta tres grans conjunts paisatgístics, tots ells dominats per l'ús agrari, cadascun amb un patró característic de parcel·la, conreu i fesomia. Aquesta heterogeneïtat de les Terres de Lleida, amb la seva diversitat d'hàbitats, patrons agrícoles, textures, canvis fenològics i de percepció és un dels seus valors principals. Fonamentalment, cal parlar de:

a) La part central, ubicada a la part més baixa de la Depressió Central Catalana i de morfologia extraordinàriament planera i substrat sedimentari, presenta un paisatge de regadiu, solcat pels grans canals que han permès una intensificació màxima de les finques. És el país de la tàpia, estil constructiu que utilitza terra, argila i grava, com a materials principals. És un paisatge d'horitzons amples.

b) La perifèria de la plana, de relleu més abrupte, precedint el Prepirineu pel nord i les serres prelitorals pel sud i est, es caracteritza per tenir un paisatge agrícola mediterrani i agroforestal, amb un mosaic de conreus de secà (olivera, ametller, vinya i cereal) organitzats sovint en terrasses –i amb presència quasi ubiqua de la pedra seca– que s'intercala amb fragments de

matoll, bosc i bosquina. És un paisatge d'horitzons estrets i de microrelleus.

c) Una zona intermèdia de secà i semiàrida, dita pseudoestèpica, situada per damunt de la cota regable dels diferents canals i caracteritzada per l'existència de superfícies planes i ondulades, els tossals testimoni típics i esquenalls d'erosió i la presència de menys terrasses però amb certa presència de pedra seca especialment en cabanes i aixoplucs. En tot cas, com en el cas de la plana central, és un territori obert i amb bona visibilitat on predomina una agricultura extensiva de conreus de cereal, guarets i superfícies d'erms (timonedes, espartars, salades, etc.). Aquestes darreres superfícies són àrees d'alt interès florístic, amb espècies i endemismes de gran interès biogeogràfic i faunístic, amb poblacions d'avifauna en perill d'extinció (sisó, terrerola vulgar, esparver cendrós, etc.).

Encara que la construcció del canal Segarra-Garrigues afectarà sobretot a la zona intermèdia de secà –perquè és la que es troba immediatament per damunt de la cota regable dels actuals canals en funcionament–, també afectarà en un grau important els termes més deprimits del que s'anomena la perifèria de la plana, en contacte amb els espais de la zona intermèdia. Aquests territoris, tot i presentar una representació d'hàbitats i avifauna estèpica menys notable, acumulen el gruix del patrimoni de la pedra seca de l'àmbit de les Terres de Lleida, atès que l'aparició dels relleus, precedint les carenes i barrancs perifèrics de l'àmbit, van propiciar l'adaptació del terreny per al seu aprofitament agrícola mitjançant l'abancalament.

De fet, les obres de l'aplicació del regadiu en les terres d'aquesta unitat i la introducció de cultius extensius per aspersió o reg localitzat modificaran els actuals paisatges, no tant pel canvi de coberta i conreus com per la simplificació de l'estructura parcel·lària i la geomorfologia que poden generar els processos de concentració parcel·lària en un àmbit que ara es caracteritza per massius aterrassaments en pedra seca, fragments de bosquina i continus marges de vora. Les transformacions podrien posar en perill part del patrimoni rural construït. En aquest cas, cal tenir en compte la identificació de la població amb un nou paisatge modificat substancialment.

Criteris

- Conservar el mosaic agroforestal com a patró agrícola d'elevada biodiversitat, valor estètic i interès interpretatiu de la contribució humana sobre el paisatge.
- Vincular la conservació del paisatge a l'explotació agrícola en termes de respecte a determinats valors i elements.
- Enfasitzar determinats elements de suport a l'activitat agrícola construïts per l'home al llarg dels darrers dos segles, per tal d'obrir noves vies de desenvolupament rural lligades al turisme de descoberta i interpretació.
- Coordinar els diferents agents i administracions que intervenen en els processos de posada en funcionament de nous regadius i concentracions parcel·làries per tal d'evitar una implementa ció sectorialitzada o que no tingui en compte tots els interessos que hi concorren.
- Donar valor afegit als productes primaris d'aquestes zones mitjançant estratègies de valoració del paisatge local i de diferenciació del tipus de producció.
- Establir una tipologia de marges (per tipus de construcció, alçada, etc.) que s'han de conservar necessàriament per evitar la erosió i la pèrdua de sòls.
- Respectar la xarxa hidrogràfica natural i de camins, minimitzar els moviments de terra, la modificació topogràfica, l'eliminació de vegetació i, en tot cas, preveure la restauració de talussos i vessants de les infraestructures de reg (canals, basses, etc.) en les intervencions d'enginyeria i obres projectades i en els processos de concentració parcel·lària.

Accions

- Iniciar la revisió del cadastre a escala 1:1.000 en els municipis amb previsió de concentració parcel·lària.
- Destinar un percentatge de la superfície afectada per processos de concentració parcel·lària al manteniment de marges, guarets i erms. Aquest percentatge pot sortir de l'anomenada massa comuna, percentatge de la superfície que s'exclou de la reparcel·lació per a l'aprofitament privat per destinar-se a camins, usos generals, etc.
- Aplicar el programa dels contractes globals d'explotació[4] a tot l'àmbit de les Terres de Lleida caracteritzat per conreus de secà amb presència d'elements de pedra seca a fi d'assegurar l'adjudicació d'inversions en la conservació del paisatge.

[4] *Ordre ARP/307/2005, de 7 de juliol, per la qual s'aproven les bases reguladores del pla pilot dels contractes globals d'explotació i es convoquen les corresponents a l'any 2005.*

Objectiu 17

Unes infraestructures hidràuliques tradicionals i unes banquetes arbrades a tota la plana regada, gestionades i revalorades per fer-ne un ús social

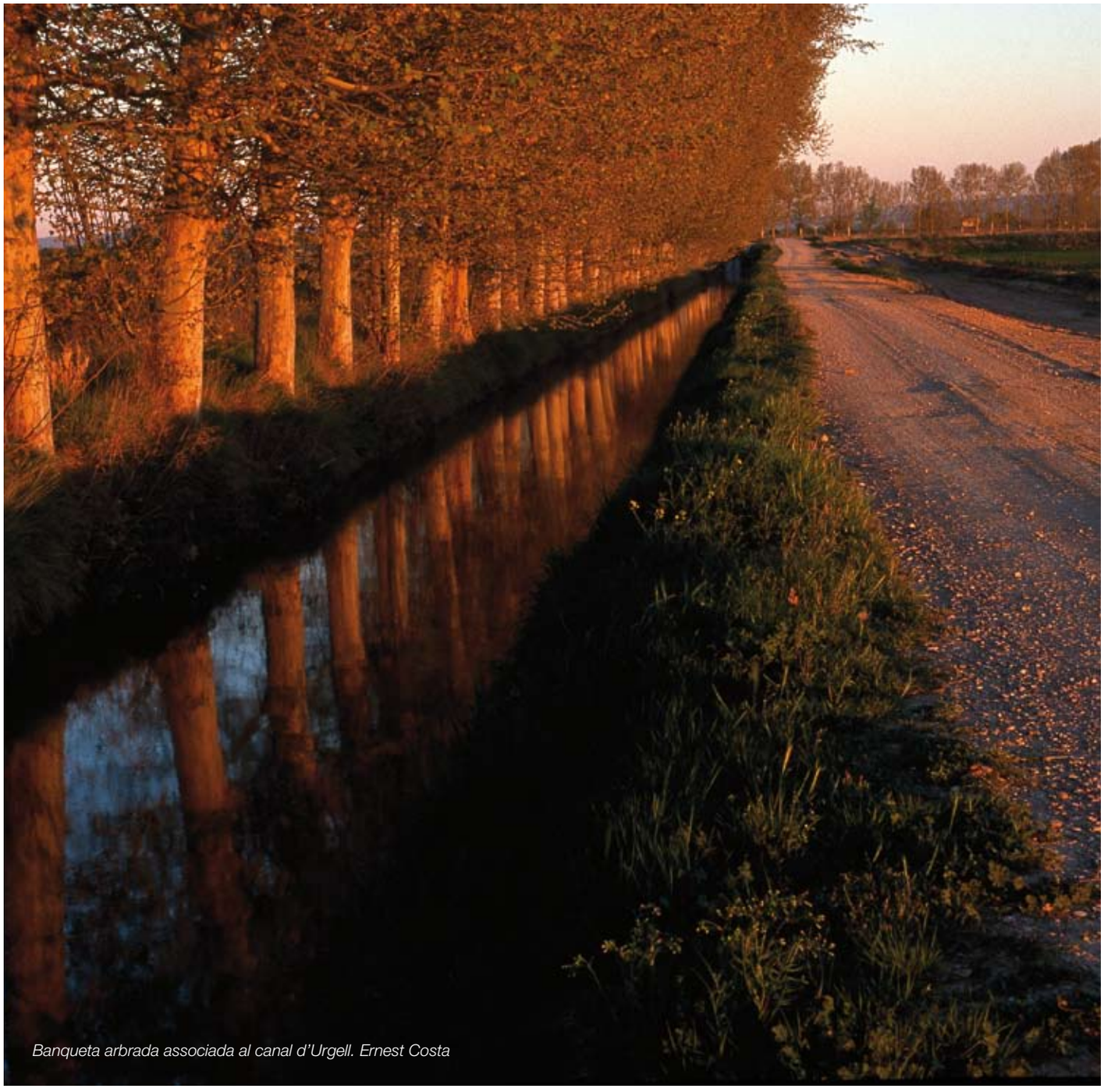

Banqueta arbrada associada al canal d'Urgell. Ernest Costa

Els canals i altres estructures de regadiu de les Terres de Lleida tenen una incidència en el paisatge i un interès històric remarcable. Així, per ordre d'importància, el canal d'Urgell (construït l'any 1863), el de Pinyana (originari del segle XII) i el d'Aragó i Catalunya (datat l'any 1902), els tres canals principals de l'àmbit principalment centrats en les unitats de la plana d'Urgell, l'horta de Pinyana i els regadius del canal d'Aragó i Catalunya porten associats una sèrie d'elements de valor històric i paisatgístic. Per una banda, les construccions lligades als canals –mòduls i comportes, ponts, aqüeductes, etc.– constitueixen un patrimoni històric civil industrial i en la seva major part conserven la seva funcionalitat. Per l'altra, tradicionalment un dels marges dels canals o bé tots dos, sigui per la part interior o exterior del camí de servei, han disposat d'una filera arbrada –plataners o freixes– que ha cobert una triple funció: rebaixar l'evapotranspiració, treure uns rendiments forestals i sostenir les ribes del caixer. En particular, aquestes banquetes arbrades constitueixen un dels principals referents paisatgístics de la zona.

No obstant això, els darrers anys, amb la finalitat d'evitar les filtracions, les comunitats de regants respectives han tingut tendència a revestir els canals amb formigó i peces prefabricades. Això ha provocat la conseqüent pèrdua de les banquetes arbrades i, per tant, la desaparició de la part essencial d'aquests paisatges d'alt interès històric i social. Allà on es conserven les banquetes, aquestes mantenen l'ús social que sempre han tingut com a lloc d'esbarjo, passeig i trobada de la població local.

Criteris

- Vetllar pel manteniment del patrimoni arquitectònic civil i paisatgístic vinculat als canals de les Terres de Lleida i, en especial, per la conservació de les banquetes arbrades, actiu visual de primer ordre de tot l'àmbit territorial.
- Promoure espais de concertació i cogestió entre administracions, associacions de protecció de les banquetes i altres agents implicats, i les comunitats de regants, titulars dels canals i dels entorns.
- Promoure i divulgar entre la ciutadania els valors naturals, socials i paisatgístics dels canals, el seu valor patrimonial en tant que arquitectura civil i en particular el de les banquetes arbrades.
- Incloure les banquetes arbrades com a element d'interès que s'ha de considerar en el contingut de la documentació ambiental dels plans d'ordenació urbanística municipal i dels catàlegs de béns corresponents.

Accions

- Inventariar i representar cartogràficament els trams de canals que mantenen banquetes arbrades i camins de servei aptes per al trànsit rodat o el senderisme.
- Declarar, per part dels municipis i consells comarcals, les banquetes arbrades dels canals com a béns culturals d'interès local o comarcal.
- Dissenyar programes d'interpretació i difusió dels valors i dels elements vinculats a les infraestructures dels canals amb més càrrega històrica de les Terres de Lleida.
- Incloure les banquetes inventariades com a punt d'interès de les taules d'orientació dels miradors de la zona, identificats en el Catàleg:
  - Miralcamp
  - Tossal de Montalbà
  - Sagrat Cor d'Alguaire
  - La Sardera
  - Vallmanya
  - Tossal Metxut
  - El Vilot de Sucs
  - Cementiri d'Albesa
  - Barret Picat
  - Montgai
  - Estany d'Ivars i Vila-sana
  - Puiggròs
  - Tossal de la Nora
  - Tossal Pedrós
- Definir i habilitar, per part dels municipis del Pla d'Urgell i el Consell Comarcal del Pla d'Urgell, amb la col·laboració de la Generalitat de Catalunya, una xarxa d'itineraris paisatgístics que recorri les banquetes arbrades associades als canals i sèquies de la plana d'Urgell que conservi els seus valors originals i que permeti el gaudi del paisatge associat a aquests elements. En el mateix sentit, restaurar i habilitar els trams de banquetes arbrades que siguin necessaris per a la confecció dels esmentats itineraris.

Objectiu 18

Uns paisatges fluvials del riu Segre i de la Noguera Pallaresa i la Ribagorçana conservats conforme a la seva dinàmica i accessibles per a activitats d'oci

Aiguabarreig entre els rius Segre i Cinca. Jordi Bas

L'àmbit de les Terres de Lleida està travessat pel riu Segre i les dues Nogueres, Pallaresa i Ribagorçana, cursos de cabal important en el context del Principat. Aquests rius han determinat en bona mesura la posició dels assentaments humans i han estat aprofitats històricament per al regadiu agrícola de la plana mitjançant la derivació en canals, sèquies i basses.

Aquests rius, llurs zones humides, el seu bosc de ribera i les planes al·luvials i agrícoles dels seus marges tenen funcions ecològiques clau i tal vegada constitueixen el corredor biològic més important de l'àmbit: el riu Segre, que travessa les Terres de Lleida de nord-est a sud-oest i connecta pràcticament tots els extrems del territori, des de les terres seques del baix Segrià fins als relleus de la serra de la Llena.

Però els seus boscos de ribera i meandres presenten alhora un valor paisatgístic de primer ordre atès que el seu domini d'observació és molt ampli d'acord amb l'horitzontalitat del territori. En aquest sentit, cal destacar el Parc de la Mitjana de Lleida, els aiguamolls de Seròs, els patamolls de Montoliu, els meandres del Segre (me-

andre del Mas del Segre, meandre de la Torre del Caberol) i les àrees d'aiguabarreig entre les Nogueres i el Segre i entre el Segre i el Cinca.

L'aspecte tradicional d'un paisatge de bosc de ribera i d'horta i de fruiters lligat a la fertilitat dels sòls al·luvials s'ha vist alterat en les darreres dècades per la proliferació d'elements aliens a la seva fesomia que n'afecten la integritat a curt i a mitjà termini i generen un paisatge fluvial empobrit i artificialitzat: construccions rurals esdevingudes habitatges de segona residència, granges, graveres, abocadors, canalitzacions, ponts i viaductes d'estructura rígida, casetes de bombament, rescloses, etc. L'alta exposició visual del territori de les Terres de Lleida dóna més notorietat a aquestes alteracions. Cal remarcar, finalment, la fragmentació territorial que provoca l'ampliació de la xarxa viària, sovint sobreposada damunt el traçat d'antics camins.

Criteris

- Considerar especialment la integració paisatgística en les obres públiques que afectin o travessin trams fluvials.
- Potenciar el patró agrícola de plana al·luvial, definida per l'estructura parcel·lària lineal perpendicular al curs del riu, la forma allargassada –amb longituds pròximes al quilòmetre–, la disposició interna –amb l'habitatge situat a l'extrem invers al riu– i el caràcter històric, en particular a les partides de Rufea i Butsènit.
- Considerar la vegetació de ribera com un valor paisatgístic en si mateixa, caracteritzada per l'estacionalitat i la verticalitat de la formació i la sinuositat del traçat, en contrast amb els conreus.
- Restringir la presència de mobiliari urbà i edificació en els parcs urbans o zones verdes compreses en trams fluvials.

Accions

- Creació del parc fluvial del Segre a partir dels límits que recull la unitat de paisatge i el paisatge d'atenció especial homònims, definits al Catàleg. Sobre el mapa, aquesta figura adopta una forma de y que comprèn: les dues ribes del riu Segre, des del Partidor de Balaguer fins a l'aiguabarreig amb l'Ebre; i les ribes del riu Noguera Ribagorçana, afluent del Segre per l'oest –des d'Andaní fins l'aiguabarreig amb el Segre, al terme de Corbins.
- La figura del parc fluvial hauria de tenir en compte:
  - La parcel·lació i la tipologia d'explotació històrica i els elements d'interès (murs, camins, molins, assuts, centuriacions, arbredes, etc.).
  - Les xarxes de drenatge.
  - Els vessants dels rius, elements topogràfics més rellevants de l'espai.
  - Les façanes fluvials de les principals ciutats: Lleida i Balaguer.
  - La connectivitat ecològica, social i paisatgística de tot l'espai i l'habilitació d'una via verda.
  - La intervenció sobre els indrets més degradats i en especial sobre les graveres abandonades.
  - El manteniment i promoció de l'activitat agrària.
  - La redacció d'un pla especial d'usos i gestió amb indicacions específiques per a cada ús (agrari, ramader, extractiu, lúdic, esportiu, etc.).
  - L'elaboració de programes d'educació, descoberta i sensibilització del paisatge fluvial.
  - El disseny d'una xarxa d'equipaments d'interpretació i senyalització del patrimoni paisatgístic lligat al riu (passejos, rutes, miradors, etc.) amb especial consideració dels punts més rellevants:
    - · Aiguabarreig Segre-Noguera Ribagorçana
    - · Aiguabarreig Segre-Cinca
    - · Aiguabarreig Segre-Pallaresa
    - · Parc de la Mitjana
    - · Illa del Segre a la segona marrada
    - · Meandre del Segre a la Torre del Caberol
    - · Meandre del Mas del Segre
    - · Patamolls de Montoliu
    - · Aiguamolls de Seròs

Objectiu 19

Uns parcs solars localitzats en l'entorn a partir de criteris d'eficiència, preexistència de línies d'evacuació i preexistència d'edificacions i minimització del nombre d'observadors potencials en àrees fràgils

Parc solar a la Novella Alta, a prop de Vila-sana. Jordi Bas

La instal·lació de centrals fotovoltaiques, popularment conegudes per parcs solars, per a la producció d'energia solar constitueix un dels principals eixos de la política energètica de la Generalitat de Catalunya per als propers anys en l'àmbit de la lluita contra el canvi climàtic, i, en conseqüència, resulta un factor globalment positiu per al medi i una oportunitat de desenvolupament per al territori. Ara bé, la dispersió d'aquest tipus d'instal·lacions sobre el territori sense la consideració de criteris i mesures d'implantació adequada pot suposar un impacte paisatgístic negatiu i greu. A escala local, aquest impacte és la causa de l'aparició dels elements captadors, molt visibles i absolutament aliens a l'entorn, mentre que a escala territorial la causa és l'obertura de camins i rases i la construcció d'infraestructures associades als captadors (estacions transformadores, edificis de control, etc.).

La gran aptitud de les Terres de Lleida per acollir aquest tipus de centrals, l'ha convertit en el territori de Catalunya amb més projectes d'instal·lació, concentrats essencialment a les unitats de paisatge de la plana d'Urgell, secans de Belianes i d'Ondara i als secans d'Utxesa (Pla d'Urgell, Segrià, les Garrigues i l'Urgell). En vista de la proliferació que experimenta el sector és fonamental establir criteris paisatgístics per localitzar i integrar adequadament aquestes instal·lacions.

Criteris

- Promoure prioritàriament localitzacions en polígons industrials, zones construïdes i instal·lacions agrícoles de gran dimensió (granges, magatzems, etc.) o zones limítrofs, sempre condicionades a l'existència de connexió elèctrica al mateix punt o a una distància pròxima.
- Restringir la instal·lació de parcs solars en àmbits amb absència manifesta d'electrificació.
- Promoure un repartiment de beneficis que tingui en compte en certa mesura les explotacions agràries veïnes i que imputi una part dels rendiments a la integració paisatgística del polígon, instal·lacions ramaderes, etc., sobre les quals s'implanta.
- Promoure ajudes i avantatges per a instal·lacions d'ús domèstic (5-10 kW màxim) en sòl no urbanitzable i àmbits no electrificats per tal d'evitar l'estesa de nous cablejats.
- Evitar la concentració de parcs solars en zones amb exposició visual alta i amb un nombre elevat d'observadors potencials (fons escènics), en zones fràgils, i en concret, en aquelles zones que s'observen des del miradors reconeguts al Catàleg.
- Evitar l'afectació i desbocament de masses forestals.
- Aprofitar la utilització d'accessos previs i promoure la reutilització d'edificacions preexistents.
- Evitar la proliferació de l'estesa aèria de les línies elèctriques, afavorint, quan sigui possible, el seu soterrament.
- Evitar la impermeabilització de les superfícies ocupades pels parcs mitjançant l'ús de materials naturals (saulons, graves, etc.).
- Minimitzar les dimensions dels tancaments i permetre la permeabilitat de la fauna i les dimensions dels edificis de control.
- Incorporar els criteris i mesures continguts al Catàleg de paisatge en el planejament municipal (plans d'ordenació urbanística municipal, plans especials urbanístics, etc.), així com una zonificació del terme segons l'aptitud de cada àmbit considerat per acollir parcs solars.
- Promoure la participació de la població local en la iniciativa de la instal·lació.

Accions

- Elaborar, per part de la Generalitat de Catalunya, una normativa sobre la implantació d'instal·lacions fotovoltaiques a tot el territori català, tenint present les qüestions paisatgístiques reconegudes en els catàlegs de paisatge.
- Elaborar una normativa que reguli la implantació de les instal·lacions en el sòl no urbanitzable i que tingui en compte:
  - La localització, d'acord, entre altres coses, amb el grau d'exposició visual i els valors paisatgístics reconeguts.
  - El detall de les tipologies de tancaments permeses.
  - El detall de les dimensions, cobertes i paraments dels edificis de control.
  - El percentatge en el pressupost de les mesures correctores.
  - El manteniment de les mesures correctores.
  - La participació de la població local en el projecte.
- Crear un sistema de control a posteriori d'adopció efectiva de les mesures d'integració paisatgística previstes en el contingut de cada estudi d'integració paisatgística.

Objectiu 20

Un paisatge de les construccions defensives que vinculi història, territori i població de les Terres de Lleida

Castell d'Alòs de Balaguer. Ernest Costa

La part oriental de les Terres de Lleida va ser territori de confrontacions entre cristians i sarraïns durant l'alta edat mitjana, ja que era l'espai de transició entre la Catalunya Vella i la Catalunya Nova. A mesura que avançava la Reconquesta cristiana a partir del Pirineu i el Prepirineu, s'anava afavorint la construcció de castells i torres de guaita en tossals i punts elevats.

En uns temps de profunda inseguretat i bel·licositat, l'assentament de petits nuclis fortificats era una forma d'implantació gradual sobre terreny guanyat als sarrains i per això rebia el nom de "terra de marca". Aquests punts garantien un control gairebé integral del territori, i actualment s'han convertit en fites paisatgístiques de gran interès.

El paisatge de les construccions defensives de les Terres de Lleida constitueix una de les poques mostres d'aquest tipus de paisatge a Catalunya. Té un valor històric evident perquè il·lustra una etapa de la història de Catalunya, però també té un valor paisatgístic perquè està sotmès a una elevada exposició visual. Un i altre justifiquen la necessitat de fomentar accions de restauració i valoració del paisatge de les construccions defensives, alhora que comporten un fort potencial turístic que pot contribuir a dinamitzar les economies locals.

L'espai amb gran presència de construccions defensives s'emmarca a les unitats de costers de la Segarra, serrats de Sanaüja i Llanera, vall del Llobregós i alt Sió, a les comarques de la Noguera, l'Urgell i la Segarra. Una petita part d'aquestes construccions es troben en bon estat (castells de Montclar, les Pallargues, Florejacs, Montsonís, Vicfred, Verdú, etc.), i actualment ja es promocionen mitjançant per exemple la ruta dels Castells, però la major part es troben en estat precari de conservació i en absència de qualsevol acció de valoració.

Criteris

- Establir l'àmbit territorial que s'ajusta al paisatge de les construccions defensives.
- Impulsar accions de preservació o valoració adequades i evitar les contràries a la naturalesa dels elements.
- Coordinar i establir sinergies entre les diferents administracions o organisme competents o involucrats en la preservació del patrimoni arquitectònic històric.

Accions

- Elaborar un inventari de les construccions defensives i dels elements relacionats amb indicació, entre altres, del valor, l'estat de conservació i el potencial turístic de cada element.
- Establir un protocol de rehabilitació (materials, cobertes, paraments, etc.) per als diferents elements que constitueixen construccions defensives, que sigui d'aplicació en aquelles accions finançades per administracions.
- Elaborar, per part de les administracions competents, un pla de promoció i una estratègia de valoració integral que inclogui una interpretació històrica conjunta per a tot l'àmbit del potencial turístic del paisatge de les construccions defensives, amb inclusió de castells, torres de guaita, camins, miradors i patrimoni arquitectònic en general, vinculat a les construccions defensives.
- Elaborar un pla integral d'enllumenat per al paisatge de les construccions defensives i els seus entorns.
- Crear i senyalitzar itineraris rodats i de senderisme per a la descoberta i promoció del paisatge de les construccions defensives i incloure-hi els principals miradors de l'àmbit. Alguns exemples de miradors i recorreguts que s'han d'incloure són:
  - Mirador de Lloberola
  - Mirador del tossal de la Creu
  - Mirador de Santa Maria de l'Aguda
  - Mirador de Talteüll
  - Mirador de Rubinat
  - Mirador de Montfalcó Murallat
  - Recorregut Portell-Ivorra-Torà
  - Recorregut Biosca-Camats
  - Recorregut Torà-Lloberola
  - Recorregut Cervera-els Hostalets-Talavera
- Elaborar programes d'educació i sensibilització del paisatge de les construccions defensives que posin èmfasi en llur caràcter de paisatge atractiu i obert i de paisatge que convida a la descoberta d'una etapa de la història del territori i del país i de la seva influència en el paisatge.

Objectiu 21

Una horta de Lleida productiva i concebuda com a àrea tampó de vocació agrícola entre la ciutat i els espais oberts perifèrics

Conreus característics de l'horta de Lleida. Jordi Bas

Des de temps antics el paisatge de les Terres de Lleida ha estat transformat per conreus de regadiu. L'aprofitament hidràulic dels grans rius pirinencs ha permès la creació d'un paisatge d'horta de petita dimensió al voltant de les poblacions i, en particular, de Lleida. És l'anomenada horta de Lleida, una àrea d'alt interès paisatgístic d'origen musulmà que se situa a la plana nord-oest de la ciutat i que es correspon amb les unitats de l'horta de Pinyana i els regadius del canal d'Aragó i Catalunya.

Les característiques de baixa densitat (30 edificis/km[2]), elevada parcel·lació, presència d'aigua, preexistència de nombroses línies elèctriques i accessibilitat fan que aquest espai hagi esdevingut en els últims anys pol d'atracció de nous usos (naus i tallers, destilleries, teuleries, fàbriques tèxtils, conserveres, etc.) i en particular de nous habitatges que es barregen amb l'activitat agrària configurant un paisatge massa sovint desordenat.

Sigui com sigui, el paisatge de l'horta de Lleida i en general de tota l'horta de Pinyana, a banda del valor eminentment productiu, forma part de la realitat identitària de les poblacions travessades pels rius Segre i Noguera Ribagorçana. Altrament, aquesta àrea desenvolupa una funció social creixent, com a lloc d'esbarjo i fins i tot d'intercanvi cultural entre la gent gran, la canalla, immigrants extracomunitaris, etc.

Criteris

- Conservar l'estructura de la trama paisatgística i la percepció global: les línies d'horitzontalitat i verticalitat i les relacions entre components agrícoles i arbustius o forestals, en particular, espais de marge, talussos, sèquies i aquells espais de vegetació espontània (brolles, filera d'arbres, etc.).
- Mantenir l'activitat agrícola de l'horta de Lleida com a vocació principal de l'espai.
- Evitar i minimitzar, tant com sigui possible, la fragmentació territorial que generen els projectes urbanístics i les infraestructures lineals.
- Restringir el tancament de parcel·les.
- Tenir cura que els eventuals processos de concentració parcel·lària preservin els elements del paisatge de l'horta (sistema de sèquies, cisternes, pous, xarxa de camins, marges vegetals entre parcel·les, etc.).
- Condicionar el tancament de les parcel·les a un determinat valor cadastral de la finca i, en tot cas, requerir l'ús de materials o elements no opacs, que facilitin el pas de la fauna i la completa visibilitat.
- Premiar o afavorir les iniciatives de gestió del paisatge dels entorns per part de les explotacions o empreses implantades a l'horta.
- Promoure l'agroturisme com una oportunitat de complementarietat econòmica per al manteniment de les explotacions familiars agràries en actiu.

Accions

- Elaborar inventaris municipals d'edificacions tradicionals implantades a l'horta i d'edificacions modernes, de cara a la seva regulació urbanística, si escau a través d'un pla especial d'ordenació i adequació paisatgística.
- Prioritzar l'accés a l'horta i la pràctica de l'horticultura a la gent gran.
- Protegir els indrets i els valors següents de l'horta de Pinyana:
  - Tossal de la Gigona i de la Caperutxa (horta de Pinyana i regadius del canal d'Aragó i Catalunya).
  - Tossals al límit sud de l'horta de Pinyana amb el paisatge fluvial del Segre.
  - Línies de canvi de relleu al nord de Lleida, i en particular les que confronten amb la carretera N-240 i amb l'LP-9221.
  - Patró agrícola dels fruiters de regadiu al nord de Llívia i a la vora de l'N-240.
  - Edificacions agrícoles tradicionals lligades a l'horta amb valor històric.
- Desenvolupar, per part del Departament de Política Territorial i Obres Públiques de la Generalitat de Catalunya, un manual de bones pràctiques per a les hortes on se'n defineixin els tancaments, les construccions, la vegetació, etc.
- Ordenar progressivament, per part dels ajuntaments, els horts de lleure que es troben fora d'ordenació.
- Estudiar la viabilitat de crear un parc agrari[5].

[2] *Definició del Consell de Protecció de la Natura: "Espai obert i delimitat, el propòsit del qual és facilitar i garantir la continuïtat de l'ús agrari, preservar-lo de la seva incorporació al procés urbà, tot impulsant programes específics que permetin desenvolupar el seu potencial econòmic, ambiental i sociocultural i protegir, alhora, el patrimoni natural del seu entorn".*

Criteris i accions transversals

La proposta de mesures i accions presenta un conjunt d'elements transversals que depassen els 21 objectius de qualitat paisatgística i que també han de ser considerats a les Terres de Lleida. A continuació es presenten les propostes de criteris i accions relatives a aquests elements transversals i que són aplicables a l'àmbit territorial de les Terres de Lleida:

- Promoure la creació de consorcis supramunicipals amb l'objectiu que les diferents administracions consensuïn les mesures i accions compartides i estableixin mecanismes de gestió conjunta.
- Desenvolupar instruments que permetin la concertació i el consens en relació amb la gestió, ordenació i protecció del paisatge per part dels diferents agents de les Terres de Lleida que hi intervenen (polítics, econòmics i socials). Un exemple dels instruments a desenvolupar són les *cartes del paisatge*.
- Establir procediments (enquestes, fòrums de debat, etc.) per a la participació activa de la població en les decisions sobre polítiques de paisatge. Els mecanismes de participació haurien d'incloure la presentació d'informació visual infogràfica i tècniques de modelització que facilitin la comprensió.
- Incorporar la valoració dels elements intangibles del paisatge (simbòlics, identitaris, etc.) en els procediments de participació a escala local, ja que sovint aquests elements són més fàcilment perceptibles pels habitants o els visitants d'un territori i aquesta es postula com l'escala l'òptima per a la seva identificació.
- Fomentar l'educació en els valors del paisatge a la població de les Terres de Lleida com a mecanisme de conscienciació de la necessitat de gestió, ordenació i protecció del paisatge.
- Protegir i posar en valor el patrimoni intangible vinculat al paisatge (tècniques tradicionals de treball de la terra, contes, cançons, pintura de paisatge, etc.), que han contribuït a la identitat dels paisatges.
- Endegar una gestió activa del paisatge no visual, per exemple, l'acústic, identificant les característiques no visuals del paisatge (per exemple, el so de les campanes a les zones on la dimensió històrica-cristiana forma part del caràcter del paisatge).